

שכר – אין שוחטים עפ"י זה שנוטל שכר (כן כתב בדעת הרמב"ם, וכן פסק להלכה. אם כי אין משמע כן בטור. וכן מפרש"י והרא"ש לכאורה אין גראה כן).

דף כט

'בשלמא בעל מום, משום דקא שרי ליה, אלא תם אמאי?'. 'צריך באור לענ"ד, אטו אם היה שואל שמאי מוסמך האם לקנות קרקע מסוימת במחיר מסוים והשמאי היה מיעץ שלא לקנותה פטור הוא מלשלם לשמאי?' (מהגר"א נבנצל שליט"א).

'משום דאם כן אתי למיחשדיה ואמרי האי בעל מום תם הוא, והאי דקא שרי ליה, משום אגרא'. ואף על פי שמדובר בחסיד ומוחזק בכשרות, שאין לנו חשש שמא יתיר שלא כדין – נאסר הדבר משום חשד הבריות (עפ"י תבואות שור יח, לו).

– מן ההלכה הזאת יתבאר לך שיש מן הטבחים ששוחטים בשכירות ידועה כשהשחיטה כשרה, ואם היתה טרפה – אינו נוטל שכר, וזה אינו מן הראוי ואין דין דין זה אלא מי שאין לו חכמה – לפי שהראוי מצד הדת שישחוט בלא שכר, או יטול שכר על כל מה שישחוט, בין נבלה בין טרפה בין כשרה – כדי שלא יבא לידי חשד, כמו שהתקינו חכמים ז"ל בבכור' (פירוש המשנה לרמב"ם. וכן כתב הריב"ש בתשובה תק. הובא בב"י וברמ"א יו"ד יד, יד).

'הנוטל שכר לדון – דיניו בטילים'. כתב רבי עובדיה מברטנורא ז"ל, זו לשונו: 'ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' – מה אני בחנם אף אתם בחנם. וברבני אשכנז ראיתי שערוריה בדבר זה שלא יבוש הרב הנסמך ראש ישיבה ליטול עשרה זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבת ונתינת גט אחד, והעדים החותמים על הגט – שני זהובים או זהוב לכל הפחות לכל אחד. ואין זה הרב בעיני אלא גולן ואנס לפי שהוא יודע שאין נותנים בעירו גט שלא ברשותו, ונותן הגט בעל כרחו צריך שיתן לו כל חפציו. וחושש אני לגט זה שהוא פסול, דהא תנן במתניתין הנוטל שכר לדון דיניו בטילין, להעיד – עדותו בטלה'.

בשו"ת משיב דבר (להנצי"ב ז"ל, ח"ב נא) כתב להוכיח שאעפ"י שהפוסקים הביאו להלכה דברי הרע"ב הללו – לא הזכירו בדבריהם לשון 'גולן ואנס', ובדוקא הוא; כי אעפ"י שאותו רב שלא כדין הוא עושה בדרישת שכר עבור מצוה, אעפ"י כ' לאחר שעבר וקבע שכר – חייב הלה לשלם ואין בלקיחת המעות שמץ גזל; –

'וכי בשביל שהיה מחויב לעשות המצוה בלא פיסוק שכר והוא עבר על מצות עשה זו וביקש שכרו, אינו חייב לשלם לו?! וכי העושה מלאכה לחבירו בשבת אין צריך לשלם שכרו משום שעושה עבירה?! – אלא ודאי סבירא ליה לרש"י וסיעתו דפירוש הדרשה 'מה אני בחנם' וכו' היינו שאסור לקבל שכר, וכהרע"ב, אבל אנן לא קיימא לן כרש"י לענין חליצה כמבואר באה"ע (קסח), משום הכי לא קיימא לן כרש"י והרע"ב ביו"ד (שלו) לענין רופא, ואין בלקיחת מעות עבור מצוה שמץ גזל, אלא איסור בקשת שכר, אבל אחר שכבר לא רצה לעשות מצוה בלא שכר, אין בלקיחת המעות משום גזל, ולא כהרע"ב ז"ל'.

נראה לכאורה שכל דבריו אינם מוסבים אלא מבחינת דין הממון ואיסור גזל, אבל משום דין 'מה אני בחנם', אעפ"י שכבר קבע שכר מלכתחילה חייב להמנע מליטלו עתה, שהרי אם רק קבע ולא נטל – למעשה לא עבר, והרי כשנוטל הריהו עובר בידים על האיסור (וכן יש לשמוע לכאורה מתשו' שבות יעקב ח"א קכח – הובאה בהגהת משל"מ סנהדרין כג,ה). ועוד נראה מצד הסברא שאפילו כבר נטל מצווה להחזיר. וצ"ב.

'הנוטל שכר... להעיד – עֲדוּתָיו בטיילין'. מהריב"ל נסתפק לומר שמא עדותו פסולה מן התורה שהרי הוא כנוגע בעדותו. ויש לדון בדבר כיון שאין לו נגיעה בדין עצמו. ולהלכה כתבו הפוסקים שאף על פי שעדויותיו בטלות, אם עשה תשובה כשר להעיד ואין פוסלים אותו משום 'תחילתו בפסלות' כשאר פסולי עדות, משום שעיקר הדין משום קנס הוא, ולא החמירו עליו בפסול זה אלא בשעה שהוא עומד באיסור נטילת שכר (עפ"י רמ"א חו"מ לד, יח – מהר"ן). ואולם לענין דין 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול' לא מצינו שיהא שונה משאר פסולים, שהם פוסלים את כל הכת. ויש לעיין (עפ"י שיעורי הגרי"ש אלישיב שליט"א. וע' גם באג"מ חו"מ ז).

'היה זקן – מרכיבו על החמור'. משמע שאם אינו זקן, צריך לטרוח בעצמו לילך. ונראה פשוט שדוקא במקום קרוב שאין בזה טירחה, אבל במקום טירחה לילך ברגליו – ודאי מרכיבו גם כשאינו זקן. ופשוט (משיעורי הגרי"ש שליט"א).

בענין קרוב, זה רבות בשנים נסתפקתי בדין השבת אבדה, האם המוצא מצווה לחזר אחר בית האובד להשיב לו אבדתו, לקיים מצות 'השב תשיבם', או די בכך שמודיעו שאבידתו בידו, ויבוא הלה ויטלנה. ושאלתי לכמה ת"ח מופלגים, זה פשוט לו שחייב לילך לקיים מצות ההשבה, וזה פשוט לו שפטור, שנאמר 'עד דרוש אחיך' (וכן נמצא מובא בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל – 'דברי חכמים' הל' אבידה 11 ועוד. וע' בשו"ת שבט הלוי (ח"ד ריד) שפשוט שהמוצא אינו חייב להוציא הוצאות על ההחזרה כגון דמי משלוח או נסיעה, אלא די במה שמודיע לבעלים ויבואו הם ויטלו את שלהם).

'מה אני בחנם אף אתם בחנם. ומנין שאם לא מצא בחנם שילמד בשכר – תלמוד לומר אמת קנה'. ואם תאמר, כשלומד בשכר עובר ב'לפני עור' שהרי מכשיל את המלמד בנטילת שכר? ויש לומר שמדובר בשכר בטלה וכדומה, באופנים שיותר ליטול שכר. ואולם אין צורך בזה, כי נראה שיסוד האיסור אינו נטילת השכר, אלא זה שמבטל ממצות הלימוד לאחרים בחנם, ואם כן כך לי כשמלמד בשכר או שנמנע מללמד בגלל שאין הלה משלם לו, נמצא כשהתלמיד לומד בשכר אינו מכשילו באיסור ואף אינו בגדר 'מסייע', שהרי גם אם ימנע ולא ילמד ממנו, מבחינת המלמד אין נפקותא בדבר, בשניהם מבטל מצות לימוד בחנם (עפ"י שיעורי הגרי"ש אלישיב שליט"א).

גם בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סט) כתב שאם אינו מוצא רב שילמדו בחנם אלא בשכר, אפילו באופן האסור – צריך ללמוד ממנו בשכר. ועוד כתב שם שיש לו דין 'רבו' וחייב בכבודו. ואולם לענין ההלכה 'אבדת אביו ואבדת רבו – אבדת רבו קודמת' יש להקדים אבדת אביו ששילם שכר לרב שילמדנו, שהרי הוא הגורם לו להביאו לחיי עוה"ב.

ע' במובא ביוסף דעת נדרים לו, אודות לימוד מקרא בשכר. וכן בלימוד תורה לבנות.

'לא קשיא, כאן בשכר הבאה ומילוי כאן בשכר הזאה וקידוש'. יש מי שמפרש שמדובר כשקדשה בשכר הבאת המים והאפר. אבל הפירוש העיקרי שקדשה במים עצמם. וכוונת הגמרא שאם יכול ליקח

שכר הבאה ומילוי, ודאי יכול למכור את המים ואינו מחוייב ליתנם בחנם, הלכך יכול גם לקדש בהם (ר"י הוקן קדושין נח: וע"ש ברש"י ובמפרשים. ומלשון רבנו גרשום כאן משמע כפירוש הראשון. וכן נראית דעת הרמב"ד הל' אישות ה,ג. ואילו מהרמב"ם משמע כפירוש השני).

– מכאן (על פי פרוש רש"י) שאין ליקח שכר עבור מצוה שעושה לאחרים. אולם אם יש לו בה טורח – מותר ליטול שכר טרחתו (ר"י הוקן שם).

משמע שמפרש לפי טעם זה החילוק בין הזאה וקידוש למילוי והבאה, שבאלו אין טורח ובאלו יש [אבל לא משום חילוק בין גוף המצוה להכשרה, שיתכן ואף קידוש המים אינו אלא בגדר 'מכשיר']. אך מובא שם טעם שני לחילוק, שההבאה והמילוי אינם עיקר המצוה אלא 'מכשירי מצוה' (וע' ב'גליוני הש"ס' לר"י ענגיל). ולפי"ז מותר ליטול שכר על הכשר מצוה, הגם שאין בה טורח.

וזהו לשון הרמב"ן (בתורת האדם, ו): 'ולענין שכר רפואה – נראה לי דמותר ליטול מהן שכר בטלה וטרחא, אבל שכר הלימוד אסור, דאבדת גופו הוא ורחמנא אמר והשבתו לו, ואמרינן לענין מצוות: מה אני בחנם אף אתה בחנם. הלכך שכר החכמה והלמוד אסור, דהוה ליה כשכר הזאה וקידוש, אבל שכר הטרחא מותר דהו"ל כשכר הבאה ומילוי דמותר. וכן שכר בטלה מותר, כדתנן אם היה זקן – מרכיבו על החמור. ונותן שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה. וכן מי שיש לו סממנין, וחבירו חולה צריך להן – אסור לו לעלות בדמיהן יותר מן הראוי. ולא עוד אלא אפילו פסקו לו בדמיהן הרבה מפני דוחק השעה, שלא מצאו סממנין אלא בידו – אין לו אלא דמיהן...'. ע"ע טוש"ע י"ד שלו – על נטילת שכר לרופא. וראה בענין זה בקבצים: 'אסיא' כרך ה; 'דיני ישראל' כרך ז. וע"ע טוש"ע או"ח תקפה.

(ע"ב) 'החשוד על השביעית – אין לוקחין ממנו פשתן'. נחלקו אמוראים בירושלמי (מעשרות ה,ג) בטעם הדבר; שהרי הפשתן אינו ראוי למאכל כלל [ואין בו קדושת שביעית. חזו"א שביעית י"ב], ומדוע נאסר ליקח מן החשוד? – או גזרה משום איסור ספיחים, או מפני שהזרע שגדל בו יש בו קדושת שביעית, או משום קנס חכמים.

'החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין, אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח. דברי רבי יהודה...'. בחשוד על השביעית לא קנס רבי יהודה ליקח ממנו שאר דברים – כי תרומה חמורה שהיא במיתה. וכן בחשוד על הבכור – לא קנסוהו כבתרומה, ששם אין חשד לאכילת בכור תם אלא שחשוד להטיל בו מום, כמו שפרש"י לעיל (עפ"י שפת אמת).

דף ל

'החשוד על זה ועל זה (פירוש, על זה או על זה) חשוד על הטהרות. ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה'. לא נקט לשון כוללת 'החשוד על הטהרות אינו חשוד...'. – כי יש חשוד על הטהרות שחשוד על שביעית ומעשרות – בטומאה דאורייתא, כגון שאינו נשמר מלטמא תרומה (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם; פסקי הרי"ד).